

KAPITOLA II.

Ivan Kyncl – Karel Kyncl – *Po jaru přišla zima* – *Dávno, dávno již tomu* – Přemýšlení o umění a moci – Poslední repríza *Boženy* – Divadelní fotograf – Rozloučení – Každý sám ve své depresi – Cenzurovaná televizní premiéra ORF – Zvukař František Vondřích – Rozhlasová hra – Tvrdohlavá žena v obráceném kukátku – Co je to za století, kdy se střílí do dětí – Dějiny na zaprášené polici – Strach je spolehlivá zbraň – Když davy začnou couvat

Je mi devadesát a pořád se po mně něco chce. Příští týden přijedou z televize, chtějí vzpomínku na Ivana Kyncla.

Někdy po listopadu 1989 zvonek u dveří. Pak smích, radost, objetí. Ivan Kyncl! Jedno z těch krásných setkání s navrátilci z ciziny, kteří se dočkali. Někdo nebyl doma od osmačtyřicátého, někdo od osmašedesátého, někdo z let po Chartě 77. Kolikátý už exodus, kdy národu zase jednou nešla zastavit krev.

Hned v předsíni jsem místo kytky dostala malý květináč s palmičkou, tak pětadvaceticentimetrovou. Mám ji

dodnes. Vyrostla. Teď má asi tak dva a půl metru. Její jakoby rozstříhané listy se sklánějí nad mou hlavou na nejoblíbenějším místě v bytě. Tady si dělám poznámky, popíjím kávu, čtu, přemýšlím. Teď zrovna o Ivanovi.

Syn známého novináře Karla Kyncla, vězněného ještě než podepsal Chartu 77. Brzo po osmašedesátém roce. Předtím byl redaktorem Československého rozhlasu. V mládí a za pražského jara jsme spolu často pracovali.

Syna Ivana, mladého fotografa, opakovaně zadržovali, zpřevraceli ateliér, poškodili negativy. Protože se mu za normalizace podařilo s velkým rizikem zaznamenat některé situace pronásledovaných disidentů. O jeho zásluhách a práci vědí přátelé z Charty 77, a těch ubývá. Řada fotografií vyšla v knížce *Po jaru přišla zima*, když už byli otec i syn v Londýně. V osmdesátých letech vyšla ve Stockholmu. Pár jeho nádherných fotografií dokumentujících setkání mluvčích Charty 77, sledování Františka Kriegela či Jiřího Hájka i s jejich hlídači a další snímky byly po listopadu 1989 vystaveny U Topičů na Národní třídě. Také několik fotografií z Bytového divadla.

Ivan odjel po drastickém zásahu StB proti divadelnímu představení *Boženy (Dávno, dávno již tomu)*. Na schodech před naším bytem byl tehdy nával a zmatek. Přátelé diváci i uniformovaní příslušníci mluvili jeden přes druhého. Všichni byli legitimováni. Standa chtěl varovat další příchozí, ale nikdo nesměl odejít z domu. Žádali jsme vysvětlení. Příslušníci Veřejné bezpečnosti přivolali vysílačkou civilisty z StB, ale vysvětlení se nám nedostalo.

„Naposledy vás vyzýváme, abyste se rozešli!“ Několik vteřin ticho. Do něho cvakl zřetelně Ivanův fotoaparát. Vrhli se na něho, cloumali s ním a vyhrožovali. Chtěli aparát i film. Zachovaly se dva jakési symbolické snímky. Naše

Ivan Kyncl se při odchodu do emigrace loučí na pražském Hlavním nádraží se svým otcem, žurnalistou a překladatelem Karlem Kynclm, 1980
photography © Oldřich Škácha / Knihovna Václava Havla

neidentifikovatelné, rozmazané stíny někde na schodech se secesním zábradlím. Vyšly v té knížce *After the Spring Came Winter*.

Ve zmatku a žďuchání se prodral do naší předsíně inženýr Battěk. Jeho i Ivana pak odvezli mnoho kilometrů za Prahu, kamsi k Dolnímu Bousovu u Jičína. Každého zvlášť vysadili v lese do mrazu a sněhu lednové noci. Ať prý přemýšlejí o umění a moci.

Náš byt střežila StB ještě pár dní. Hned potom přišel Ivan, aby nám pověděl, co se s ním dělo, když ho od nás odvezli. Měl všeho právě dost. Rozhodl se odejet do Londýna. A chtěl s sebou vzít nějaké fotografie.

Zatáhli jsme rolety. Standa zasedl na malou stoličku schovanou v rohu za velkým křeslem, „za diváky“, a pomocí domácky vyrobené aparatury maloval na zdi své atmosférické

stíny. Zasvětloval opravdu poslední reprízu z těch několika, které se podařilo uskutečnit. Nelenila jsem obléci kostým, nalíčit se, abych *Boženu* zahrála pro Ivana na rozloučenou s domovem, pro Standu a pro sebe naposledy.

Ivan později vzpomínal, že v tom nostalgickém odpoledni jeho hlavní profesní zájem definitivně zakotvil u divadelní fotografie.

Za pár let se vypracoval mezi nejlepší anglické divadelní fotografy. Pracoval pro Royal National Theatre a Royal Shakespeare Company. Jako osobního fotografa si jej pozval Harold Pinter, Arthur Miller, Tom Stoppard i Andrew Lloyd Webber.

Když zemřel, přední režiséři, dramatici a herci mu uspořádali smuteční setkání v Royal National Theatre. „Dávno, dávno již tomu.“

Po natočení *Boženy* jsme se ještě nedokázali se Standou úplně rozloučit s jedinečnou atmosférou bytového představení. Uklidili jsme kuchyni, umyli nádobí a náhle tu sedíme jak zkamenělý královský pár od Henryho Moora.

Už s materiálem na *Boženu* byly komplikace. Jednou jsem dostala narychlo zprávu, kam a do kolika hodin s ním mám přijít. Ještě dnes večer bude ve Vídni. Ovšemže jsme ho neměli doma. A Standa pryč. Vyškrábala jsem peníze na taxíka a rychle jela k Jindřichovi Černému. Pět objemných krabic jsem šťastně dopravila na určené místo. Bylo tam sice pět krabic, ale prázdného materiálu. *Božena* byla na jiném, spolehlivém místě. Akce se musela zopakovat, aby se *Dávno, dávno již tomu* dostalo přes Pavla Kohouta do ORF.

Teď jedeme po D1 z Brna do Prahy. Standa se věnuje řízení. Mlčíme. Jsme ponořeni každý sám ve své depresi.

V Brně jsme byli na vídeňském vysílání *Dávno, dávno již tomu*. V Praze se tenkrát ORF nedala chytit. Domluveni jsme byli se signatářem Charty 77, evangelickým farářem panem Šimsou a jeho laskavou ženou. Už nepamatuji, co se vlastně stalo. Jejich televizor nefungoval. Narychlo sjednali

Kromě Ivana Kyncla fotografoval monodrama Františka Pavlíčka *Dávno, dávno již tomu*. Zpráva o pohřbívání v Čechách v podání Vlasty Chramostové také Jiří Bednář. Byt v Čelakovského sadech č. 10, 25. 12. 1979
Foto Jiří Bednář, archiv Libri prohibiti

zhlédnutí u známých. Z bezpečnostních důvodů je o nás telefonem nechťeli informovat. Taky nebyl čas. Do indiferečního prostředí jsme přišli na poslední chvíli.

Netušili, co pro nás následující promítání znamená. Psal se rok 1983. Televizor u Šimsových známých byl malý, obraz nekvalitní. Chvillemi se trhal. A *Božena* pro Rakušany víc jak po sto letech zase „cenzurovaná“.

Všechny současné civilní vstupy mezi hranými dialogy vystřížené. Ovšemže se tehdejšímu režimu ve Vídni hodilo věnování ke 100. výročí českého Národního divadla. Postaveno bylo za Rakouska-Uherska. Za císaře pána. Ale poukazy na dnešní režim v Čechách a podobnost s bachovským útlakem Němcové a Havlíčka za vlády Habsburků nebyly v tuhle chvíli pro ně vhodné. A ovšem, vysílání pro Rakušany v češtině s německými titulky bylo třeba krátit. I v rámci cyklu *Kunststücke*.

Už jsme ujeli daleko od Brna a neřekli slovo. Každý jsme se topili v zoufalství a beznaději.

Tolik úsilí, práce, nebezpečí a výsledek nepoužitelná marnost.

Po naší tristní referenci chtěli autor i režisér uchovat *Dávno, dávno již tomu* aspoň jako rozhlasovou hru. A tak nás jednou večer vinohradský zvukař František Vondřich ilegálně propašoval setmělým divadlem do svého království pod střechou. Byl to čas „melouchů“, který každý u každého chápal. Tak i vinohradský vrátný u Vondřicha. Ale také čas, kdy třeba Standovu fotku měli hlídači barrandovských ateliérů a podniková stráž ho z nich jednou opravdu vyvedla.

Starý vinohradský zaměstnanec znal své dva ředitele Pistoriuse a Pavlíčka i po dvacet let místní hereckou hvězdou

víc než dobře. Standa ho oslnil baterkou, zvukař zaměstnal domluvou, že v noci se stejně tiše a opatrně zase vypaříme. A my zatím za jejich zády rychle proklouzli ke schodišti divadla...

Rozhlasová hra se nám nelíbila. Jediným výsledkem té riskantní, ilegální návštěvy vinohradského divadla bylo jen to, že jsem z místa, kde jsem za svého angažmá nikdy nebyla, uviděla na vzdáleném, velmi malém jevišti, jako když se díváte obráceným kukátkem, závěr *Tvrdohlavé ženy* v hlavní roli s Jiřinou Švorcovou. Několikrát.

V roce 2015 nás v Prysku nečekaně navštívil už penzista Vondřich. Dlouho jsme se neviděli. Jistě ne od času, kdy se odvážný mladíček stal odvážným dospělákem a za normalizace se mnou natočil různé materiály pro Svobodnou Evropu.

Teď skoro po padesáti letech ho Česká televize požádala o rozhovor do pořadu *Reportéři*. A o jeho materiály ze srpna 1968. Zapomněla jsem se zeptat, jak na něho přišli. Ale protože se nahrávka týkala i mne, chtěl, abych si to poslechla.

Tenkrát se u rozhlasu střílelo a pár ulic odtud jsme pět dní po 21. srpnu 1968 nahrávali svůj první emocionální nesouhlas se sovětskou okupací. Mladí kolegové Hanzlík a Satoranský pro mě napsali píseň. „Co je to za století, kdy se střílí do dětí“, tak se to myslím jmenovalo. Znali mě jako „zpívající činoherečku“ z vinohradských inscenací.

Po těch letech jen žasnu, že se materiály zachovaly. A na stará kolena jsem překvapená, že se mě na ně StB nikdy nepatla. Vondřicha také ne. A tak se na ně u Františka na chalupě, na polici nijak maskované, po celá léta jen prášilo.

Ale jak rychle zvládlo po pražském jaru tvrdé jádro KSČ upevnit svou znovu nabytou moc, to jsme se přece jen nestačili divit. Strach je spolehlivá zbraň. Většina se rychle přizpůsobila novým poměrům.